

SKAIDROJUMS

Par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi

Rīgā

2012.gada 20.janvārī

Lai rūpētos par juridisko profesiju prestižu un tiesu varas autoritāti un veicinātu savstarpējās saskarsmes atbilstību profesionālās ētikas normām, Tiesnešu ētikas komisija kopīgi ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisiju un Prokuroru atestācijas komisiju izstrādāja skaidrojumu.

I

No Bangaloras principiem un to komentāriem izriet, ka tiesnešu izolācija no sabiedrības, tai skaitā arī no saskarsmes ar citu juridisko profesiju pārstāvjiem, nav ne iespējama, ne vēlama. Arī juridisko profesiju pārstāvju socializācija ir nepieciešama un tai ir senas tradīcijas. Līdz ar ko nav nekāda pamata profesionālu pienākumu veikšanas vārdā mākslīgi savstarpēji atsvešināt juridisko profesiju pārstāvjus vai arī tiesnešus no sabiedrības.

Tiesnesis ir sabiedrības loceklis, kurš ikdienā ir arī kādam kaimiņš, kādam klasesbiedrs, kādam bijušais darbabiedrs, kādam treniņu biedrs vienā sporta klubā vai gluži vienkārši līdzbraucējs sabiedriskajā transportā, pircējs, kas ar kādu stāv vienā rindā veikalā. Sarunai ar tiesnesi par dažādām sadzīves lietām, piemēram, vaļaspriekiem, sabiedriskiem notikumiem, nav jāatšķiras no sarunas ar jebkuru citu personu. Taču kāda lietas dalībnieka vai kādas citas personas, kas to dara lietas dalībnieka labā, saruna ar tiesnesi par viņa tiesvedībā esošu lietu ārpus tiesas procesa bez otra dalībnieka klātbūtnes (*ex parte*) nav pieļaujama.

II

Bangaloras principu 3.1.punktā noteikts, ka tiesneša uzvedībai neatkarīga novērotāja vērtējumā jābūt nevainojamai. Saskaņā ar 2.2.punktu tiesnesim jānodrošina, ka viņa uzvedība gan tiesā, gan ārpus tās saglabā un veicina sabiedrības uzticēšanos juristiem un tiesas prāvas dalībnieku ticību tiesneša un tiesu varas taisnīgumam. Norādītais saskan gan ar tiesnešu, gan advokātu, gan prokuroru ētikas kodeksu noteikumu būtību un var tikt vienlīdz attiecināts uz

visām minētajām profesijām. Tāpēc ir svarīgi veidot vienotu un atbildīgu izpratni par juridisko profesiju pārstāvju savstarpējām attiecībām un saskarsmi.

Gadījumos, kad juridisko profesiju pārstāvjus saista īpaši tuvas un personiskas draudzības attiecības, tiesnesim ir pamats apsvērt jautājumu par sevis atstatīšanu. Taču ne jebkura savstarpēja pazīšanās ir uzskatāma par tādām attiecībām, kas var radīt pamatu lemt par atstatīšanos no amata pienākumu pildīšanas. Šajā sakarā jāņem vērā, ka tiesnesim, izvēloties savas rīcības modeli jebkurās attiecībās, jāuzvedas tā, lai pēc iespējas samazinātu tādu gadījumu skaitu, kuros nepieciešams tiesnesi noraidīt (Bangaloras principu 2.3.punkts).

Latvijā ir samērā neliels juridisko profesiju pārstāvju skaits un arī ierobežota profesionālu jautājumu risināšanas vide. Šo profesiju pārstāvji var būt mācījušies vienā mācību iestādē, jau iepriekš strādājuši kopā vai nonāk profesionālajā saskarsmē pasniedzēja darbā, darba grupās un tml., kur saskarsmei nav personiska rakstura. Valstī ar nelielu iedzīvotāju skaitu ir liela iespēja būt saistītiem ar kopējiem paziņām. Šādu saikņu esamībai pašai par sevi no saprātīga vērtētāja viedokļa nevajadzētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti.

Tāpat juridisko profesiju pārstāvjiem, kuri ir iesaistīti vienā lietā, var gadīties nejauši un neatkarīgi vienam no otra sastapties kādā sabiedriskā vietā, profesionālā vai privātā pasākumā, arī tiesas telpās. Šādos gadījumos nebūtu pareizi mākslīgi distancēties vai nesveicināties un nesarunāties vispār. Saskarsme jebkurā gadījumā ir īstenojama ierastās pieklājības robežās.

Gadījumos, kad juridisko profesiju pārstāvjiem ir zināms par tādu pasākumu, kurā nāksies sastapties ar citu lietā iesaistītu juridiskas profesijas pārstāvi, ne vienmēr obligāti jāizvairās no šāda pasākuma apmeklēšanas. Pirms izlemt, vai apmeklēt šādu pasākumu, jāizvērtē izskatāmās lietas nozīmīgums, pasākuma un iespējamās saskarsmes raksturs, ņemot vērā saprātīga vērotāja testu.

III

Saskaņā ar Bangaloras principu 4.3.punktu personīgajās attiecībās ar individuāliem tiesisko profesiju pārstāvjiem, kuri regulāri praktizē tiesneša tiesā, tiesnesim jāizvairās no situācijām, kurās varētu izpausties favorītisms un neobjektivitāte, vai kuras pamatoti varētu radīt aizdomas par to. Bangaloras principu komentāros par šo normu (*sk. <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccje/textes/BangalorePrinciplesComment.PDF>*) attiecībā uz savstarpējo attiecību raksturu ir norādīti arī tie jautājumi, kurus var izmantot kā testu izvērtēšanai, tas ir, - vai attiecības traucē pildīt tiesneša pienākumus un vai neieinteresētam

novērotājam, kas būtu pilnībā informēts par šādām attiecībām, varētu rasties pamatotas šaubas par tiesneša spējām spriest tiesu taisnīgi. Tātad, vērtējot rīcību, nozīmīgs ir gan subjektīvais faktors – jābūt pašas personas pārliecībai par iespēju būt objektīvam, gan objektīvais – rīcībai ir arī jāizskatās objektīvai no neatkarīga/saprātīga novērotāja pozīcijas.

Kā jau norādīts, *ex parte* sarunas, kurās viens no dalībniekiem – prokurors, advokāts –, ārpus tiesas zāles un bez otra dalībnieka klātbūtnes vai arī kāda cita persona kādas puses labā ar tiesnesi runā par neizspriestas lietas apstākļiem, ir nepieļaujamas. Nav nekādas nozīmes, cik nevainīgs varētu būt sarunas nolūks, vai cik hipotētiski lietu mēģināts apspriest.

Te gan jānošķir, ka ne katra viena lietas dalībnieka saziņa ar tiesnesi vai tiesneša saziņa ar kādu no dalībniekiem atsevišķi vai ar kādu citu personu no saprātīga vērotāja skata punkta būtu jāuzskata par *ex parte* sarunām. Lietā iesaistīto juridisko profesiju pārstāvju saziņa organizatoriskos nolūkos (piemēram, lai saskaņotu visiem iesaistītajiem pieņemamāko tiesas sēdes datumu, noskaidrotu par papildu iesniegtiem dokumentiem, iespēju iepazīties ar lietas materiāliem un tml.) nav uzskatāma par *ex parte* sarunām un atsevišķos gadījumos tā objektīvi var notikt arī bez kāda dalībnieka klātbūtnes. Parasti organizatoriskos jautājumus būtu ieteicams risināt ar tiesas darbinieku (sekretāra, tiesneša palīga u.c.) starpniecību, bet nav izslēdzama tiesneša līdzdalība.

Tāpat arī, ja tiesnesis ir pārtraucis kāda lietas dalībnieka uzsāktu *ex parte* sarunu, tam nevajadzētu novest pie tiesneša atstatīšanās vai noraidījuma pieņemšanas. Pretējā gadījumā pārāk vienkārši būtu kādam no dalībniekiem panākt, lai kāds konkrēts tiesnesis neskatītu lietu.

Taču, ja juridiskās profesijas pārstāvim ir izvēles iespēja – uzsākt vai neuzsākt saskarsmi (sarunu) ar tiesnesi, kura izskatīšanā atrodas konkrēta lieta –, būtu vērā ņemami tālāk minētie apsvērumi.

Tiesu varas autoritāte sabiedrībā nav augsta un pārsvarā priekšstats par juridisko profesiju saskarsmi ir negatīvs, tieši iepriekšpieņemta priekšstata dēļ, ka tiek pārrunātas izskatīšanā esošas lietas.

Viens no ētiskas uzvedības standartu mērķiem ir arī nostiprināt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai. Uzvedībai un rīcībai ir jāstiprina ticība tiesu varas godīgumam. Ir ne tikai jārikojas taisnīgi, bet šai rīcībai ir jābūt arī redzamai. Tāpēc īpaši nozīmīgs savstarpējas saskarsmes vērtēšanas aspekts ir tieši objektīvais.

Profesionālim (tiesnesim, prokuroram, advokātam) ir ne tikai subjektīvi jāsaprot, kad saskarsme ir tāda, kad kļūst nepieļaujami piedalīties lietas izskatīšanā, bet arī jāapzinās savas rīcības iespējamais vērtējums no malas un jāizvairās no situācijām, kuras var tikt neviennozīmīgi vai negatīvi vērtētas.

Lai kopīgi rūpētos gan par juridisko profesiju prestižu un tiesu varas autoritāti, gan arī par katras personas atsevišķo prestižu, ir jāsaprot, ka vienā lietā iesaistīto personu jebkura atsevišķa saruna ar tiesnesi pirms tiesas sēdes vai nolēmuma taisīšanas laikā, var radīt šaubas (kaut arī nepamatotas) par *ex parte* sarunu vešanu un radīt nepareizu priekšstatu par iespējamu netaisnību. Tāpēc no šādām situācijām ir ieteicams izvairīties.

Tiesnešu ētikas komisijas priekšsēdētājs

Visvaldis Sprudzāns

Latvijas Zvērinātu advokātu padomes
Ētikas komisijas priekšsēdētājs

Andris Eģītis

Prokuroru atestācijas komisijas līdzpriekšsēdētājs

Arvīds Kalniņš